

КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СПОСОБІВ ПРИМУШУВАННЯ ДО ВИКОНАННЯ ЧИ НЕВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Тихоненко В.М.,
аспірант кафедри криміналістики

Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена дослідженню способів примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань. Надана їх характеристика та визначені основні риси, що їм притаманні. Наведена характеристика етапів реалізації способів примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

Ключові слова: примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, спосіб підготовки до вчинення злочину, спосіб вчинення злочину, спосіб приховання злочину, криміналістична характеристика злочинів.

Тихоненко В.Н. / КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ СПОСОБОВ ПРИНУЖДЕНИЯ К ВЫПОЛНЕНИЮ ИЛИ НЕВЫПОЛНЕНИЮ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫХ ОБЯЗАТЕЛЬСТВ / Национальный университет «Одесская юридическая академия», Украина

Статья посвящена исследованию способов принуждения к выполнению или невыполнению гражданско-правовых обязательств. Дана их характеристика и определены основные черты, присущие им. Приведена характеристика этапов реализации способов принуждения к выполнению или невыполнению гражданско-правовых обязательств.

Ключевые слова: принуждение к выполнению или невыполнению гражданско-правовых обязательств, способ подготовки к совершению преступления, способ совершения преступления, способ сокрытия преступления, криминалистическая характеристика преступлений.

Tihonenko V.N. / FORENSIC ANALYSIS OF MEASURES FOR COERCION IN REFERENCE TO EXECUTION OR DEFAULT FROM CIVIL LIABILITIES / National University «Odessa Law Academy», Ukraine

The article examines issues related to the methods of coercion to meet or neglect civil obligations. A particular feature of the investigated methods is that they meet or neglect specifically civil obligations, particularly obligations established in Art. 11 of the Civil Code of Ukraine.

The author claims that the method of preparation to commit a crime under Art. 355 of the Criminal Code of Ukraine is mostly about the collecting of the information on the victim, his marital status, the presence of close relatives and the presence of the debtor's property which may be seized; regarding habits, employment, leisure, work; the security and other information in reference to the identity of the debtor. All available information about person is required in order to formulate effective threat and, if necessary, use violence.

According to the author, it appears that all illegal means of coercion to perform (not perform) debtor's obligations, combined with the threat of violence against him or his close relatives, the damage or the destruction of property, the threat for his life or health and the other serious consequences can be regarded as the compulsion to meet or neglect civil obligations. Whereas the means of inducing a person to perform (no execute) the obligation is not legitimate if they are not provided for by the applicable legislation and are targeted on the protection of the creditors' interest.

In case of the termination of the obligation under the law or in accordance with contract, the requirement on non-execution is justified. Moreover, if there is an obligation, the requirement for its non-compliance is illegal, nevertheless, if the obligation is terminated under the law or in accordance with the terms of the contract the requirement for non-compliance is justified.

In the article contains the form of the threats, which are used by criminals in order to force victims to meet or neglect civil obligations. On the basis of the criminal materials proceedings, the author succeeded to find out that the most frequently those crimes are committed in the way of the verbal threats of violence against the victim or his close relatives, damage or the destruction of property.

Key words: enforcement to execution of liabilities or non-compliance of obligations under civil law, method of preparation to crime committing, modus operandi, measures to conceal the crime, criminological characteristics of crimes.

У реаліях сьогодення, коли українська держава знаходиться на межі політичної, економічної та соціальної кризи, простежується тенденція до збільшення рівня злочинності. Не минула ця статистика і взаємовідносин між особами, що врегульовані нормами зобов'язального цивільного права.

У зв'язку зі зростанням рівня безробіття, зменшення рівня прибутку малого та середнього бізнесу все частіше зустрічаються випадки невиконання боржниками відповідних зобов'язань. Оскільки серед населення наявна недовіра до правоохоронних органів та до судової системи в цілому, кредитори здебільшого нехтують правом на звернення до останніх за захистом своїх цивільних прав та інтересів і обирають злочинні способи спонукання боржників виконати чи не виконати цивільно-правові зобов'язання.

Тому на сьогоднішній день є досить актуальним та доцільним дослідження саме способів примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

Проблемні питання щодо примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань розглядалися у працях українських вчених: П.П. Андрушка, Н.О. Бондаренко, О.О. Дудорова, В.А. Клименка, М.Й. Коржанського, М.І. Мельника, В.О. Новроцького, Є.Л. Стрельцова,

В.І. Терентьєва, М.І. Хавронюка, Л.А. Хруслової, Н.М. Ярмиш та ін. Водночас слід зазначити, що способи примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань ще й дотепер досліджені недостатньо.

Метою даної статті є дослідження способів примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

Поняттю способу злочину у спеціальній юридичній літературі приділена значна увага, вчені вказують на його важливе значення як для науки, так і для практичної діяльності, спрямованої на розслідування злочинів. Однак на даний період часу не сформувалась єдина точка зору з приводу визначення його елементного складу.

Узагальнюючи досліджувані точки зору, вбачається можливим прийти до висновку, що спосіб злочину є системою взаємопов'язаних елементів, що складається зі способу приготування до злочину, способу вчинення злочину, способу його приховування. Залежно від об'єктивних та суб'єктивних чинників елементи структури можуть змінюватися.

Доцільно погодитися з думкою В.В. Тіщенко, який, крім повно структурного способу злочину, виділяє двоелементні та одноелементні усічені склади способу злочину. Двоелементні складаються з дій: а) з підготовки і здійснення злочину чи б) зі здійснення і приховування

злочину. Одноелементні включають окремі дії: а) зі здійснення злочину; б) з підготовки злочину, який не був здійснений із будь-якої причини; в) з приховування злочину, вчиненого іншою особою [1, с. 72]. Вбачається, що для примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань характерним є трьохелементний склад, який включає дії з підготовки, вчинення та подальшого приховування злочину.

Що стосується способу підготовки до вчинення злочину, передбаченого ст. 355 КК України, вбачається, що він здебільшого полягає у зібранні інформації стосовно потерпілого, його сімейного стану, наявності близьких родичів, наявності у боржника майна, на яке може бути звернене стягнення; стосовно звичок, місця роботи, відпочинку, часу виходу на роботу та повернення додому; наявності охорони, а також інших даних щодо особи боржника. Уся вказана вище інформація стосовно особи необхідна для того, щоб можна було сформулювати дієву погрозу, а у разі необхідності застосувати насилля.

Характерною особливістю підготовки до вчинення примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань є те, що в разі вчинення його безпосередньо кредитором підготовчі дії можуть обмежуватися лише прийняттям рішення про примушування з урахуванням того, що сам кредитор може вважати свої дії законними, а погрози, висловлені ним під час реалізації злочину, такими, що не можуть бути реалізовані в майбутньому [2, с. 67].

Слід зазначити, що примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань може бути реалізоване тільки шляхом наявності активних дій з боку злочинця. Вони полягають у висуванні неправомірної вимоги до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

Характерною особливістю способів досліджуваного злочину є те, що вони полягають у примушуванні до виконання чи невиконання саме цивільно-правових зобов'язань, тобто зобов'язань, що виникають на підставах, передбачених ст. 11 ЦК України.

Відповідно до ст.ст. 509, 526 ЦК України зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

Згідно зі ст. 530 ЦК України, якщо у зобов'язанні встановлений строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін). Зобов'язання, строк (термін) виконання якого визначений вказівкою на подію, яка неминує має настати, підлягає виконанню з настанням цієї події. Якщо строк (термін) виконання боржником обов'язку не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги, кредитор має право вимагати його виконання у будь-який час. Боржник повинен виконати такий обов'язок у семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не випливає з договору або актів цивільного законодавства.

З наведеного вище вбачається, що якщо боржник не виконав зобов'язання у встановлені у ст. 530 ЦК України строки, то у кредитора виникає право вимоги виконання відповідного зобов'язання.

Способами правомірного впливу на боржника у разі невиконання відповідного зобов'язання є згідно з ч. 1 ст. 546 ЦК України неустойка, порука, гарантія, застава, притримання, завдаток.

У разі невиконання зобов'язання кредитор також може відповідно до ст. 16 ЦК України звернутися до суду за за-

хистом своїх цивільних прав та інтересів. Обов'язковість виконання договору, угоди або іншого зобов'язання особи призмується нормами діючого цивільного законодавства. Вони не передбачають можливості правомірної вимоги будь-якої особи щодо невиконання договору, угоди або іншого зобов'язання.

У разі наявності розбіжностей з приводу умов договору, угоди або іншого зобов'язання особи можуть також відповідно до ст. 16 ЦК України звернутися до суду з приводу захисту своїх цивільних прав та інтересів.

Усі інші, не передбачені законом, засоби впливу на боржника, спрямовані на спонукання його до виконання (невиконання) зобов'язання, поєднані з погрозою насильства над ним або його близькими родичами, пошкодженням чи знищенням їхнього майна, або насильством, небезпечним для життя чи здоров'я, або таким, що завдало великої шкоди чи спричинило інші тяжкі наслідки, можуть розглядатися як способи примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

З наведеного вище вбачається, що вимога до виконання цивільно-правових зобов'язань може бути правомірною або неправомірною. Засоби що спонукують особу виконати зобов'язання є неправомірними, якщо вони не передбачені нормами чинного законодавства як такі, що спрямовані на захист інтересів кредитора шляхом правомірного впливу на боржника задля виконання зобов'язання.

Оскільки Цивільний кодекс України не передбачає правомірної вимоги щодо невиконання відповідного зобов'язання, в науковій літературі зустрічаються точки зору з приводу того, що примушування до невиконання цивільно-правового зобов'язання завжди є неправомірним [3, с. 124].

З такою позицією не можна погодитись повністю, виходячи з наступного.

Дійсно, цивільний кодекс України призьмує обов'язковість виконання зобов'язання. Так, ст. 610 ЦКУ передбачено, що, зокрема, порушенням зобов'язання є його невиконання. Таким чином, можна говорити про те, що примушування до невиконання цивільно-правових зобов'язань завжди є неправомірним. Тобто примушування до невиконання відповідного цивільно-правового зобов'язання за своєю природою є складовою частиною відповідної форми способу злочину.

Однак існують винятки. Стаття 598 ЦКУ передбачає можливість припинення зобов'язання, а саме: припинення зобов'язання виконанням (599 ЦКУ); припинення зобов'язання переданням відступного (600 ЦКУ); припинення зобов'язання зарахуванням (601 ЦКУ); припинення зобов'язання за домовленістю сторін (604 ЦКУ); припинення зобов'язання прощенням боргу (605 ЦКУ); припинення зобов'язання поєднанням боржника і кредитора в одній особі (606 ЦКУ); припинення зобов'язання неможливістю його виконання (607 ЦКУ); припинення зобов'язання смертю фізичної особи (608 ЦКУ); припинення зобов'язання ліквідацією юридичної особи (609 ЦКУ).

У випадках припинення зобов'язання з передбачених законом або договором підстав вимога з приводу його невиконання є правомірною.

Отже, у разі наявності зобов'язання вимога щодо його невиконання є неправомірною, однак, якщо зобов'язання є таким, що вважається припиненим відповідно до закону або умов договору, вимога стосовно його невиконання є правомірною.

Таким чином, вимога може бути правомірною або неправомірною, однак вона має містити спонукання до чітко визначеної дії – виконання чи невиконання цивільно-правового зобов'язання. Вказані вимоги повинні бути поєднані з примушуванням шляхом погрози насильства над потерпілим або його близькими родичами, пошкодження чи знищення їхнього майна за відсутності ознак вимаган-

ня; вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень; насильства, що не є небезпечним для життя і здоров'я; що є небезпечним для життя чи здоров'я, або таке, що завдало великої шкоди чи спричинило інші тяжкі наслідки; пошкодження чи знищення майна.

Також, відповідно до постанови Пленуму Верховного суду України від 06.11.2009 р. № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності», застосування погроз чи насильства без корисливого умислу на заволодіння не належним винній особі майном чи правом на таке майно або бажання вчинення на її користь дій майнового характеру з метою примусити потерпілого до виконання чи невиконання цивільно-правового зобов'язання належить кваліфікувати за відповідною частиною статті 355 КК України. При цьому слід мати на увазі, що відповідальність за цією статтею може наставати лише тоді, коли особу примушують до виконання (невиконання) існуючого зобов'язання, що виникло на підставах, передбачених чинним законодавством. Предметом такого зобов'язання можуть бути гроші, майно, послуги, результати творчості тощо.

Вимога виконати (не виконати) зобов'язання, що виникло на підставах, не передбачених чинним законодавством, або неіснуюче зобов'язання, або зобов'язання з невизначеним предметом, а так само використання факту існуючого зобов'язання для заволодіння майном, правом на майно або для вчинення дій майнового характеру, які ним не передбачені, належить кваліфікувати як вимагання.

Відповідно до ст. 355 ч. 1 КК України примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань здійснюється у спосіб погрози насильства над потерпілим або його близькими родичами.

Так, наприклад, відповідно до вироку Ленінського районного суду

м. Запоріжжя від 31.07.2013 по справі № 334/5592/13-к було встановлено, що 12 грудня 2012 року о 1030 обвинувачений, маючи намір примусити потерпілого до виконання цивільно-правових зобов'язань, через відкриті входні двері проник у приміщення його будинку, де був потерпілий, та, погрожуючи застосуванням до останнього насильства, що виразилось у вигляді висловлювань про побиття останнього до невпізнанності, став примушувати потерпілого повернути йому заборговані гроші [4].

Вироком Болехівського міського суду Івано-Франківської області від 25.10.2013 у провадженні № 1-39/11 21 1/339/1/13 встановлено, що підсудний, маючи право вимагати від потерпілого виконання покладених на нього цивільно-правових зобов'язань, а саме повернення грошового боргу в сумі 97661 грн., під час особистих з ним зустрічей і телефонних розмов став висловлювати погрози насильства над потерпілим і його близькими родичами і такими діями змушував потерпілого виконати цивільно-правові зобов'язання [5].

Із вказаних прикладів вбачається застосування усної форми примушування до виконання цивільно-правового зобов'язання з погрозою застосування насильства над потерпілим або його близькими родичами.

На підставі вивчення кримінальних проваджень вдалося встановити, що погроза може бути здійснена в таких формах: усна, письмова, відео -, аудіо-запис, фотографії тощо.

Так, погрози здійснюються злочинцем: під час особистої зустрічі з потерпілим (тет-а-тет); за допомогою технічних засобів: телефон (стаціонарний або сотовий), факс, сервіс текстових повідомлень (смс), сервіс мультимедійних повідомлень (ммс), різноманітні форми інтернет-повідомлень на електронну пошту (gmail.com, ukr.net, mail.ru тощо), у соціальних мережах (vk.com, odnoklassniki.ru, facebook.com тощо), інтернет-додаток VoIP (інтернет-телефон) для смартфонів (Viber), Whatsapp, Skype і т.п.; за

допомогою поштового зв'язку (лист, телеграма, бандероль тощо); злочинець може лишити відповідну погрозу (у будь якій формі) у доступному місці для потерпілого (у домі, квартирі, на робочому місці, у місці відпочинку тощо); через іншу особу (у всіх зазначених вище формах).

На підставі вивчення матеріалів кримінальних проваджень вдалося встановити, що найчастіше досліджуваній злочин вчиняється у спосіб усної погрози насильства над потерпілим або його близькими родичами, пошкодження чи знищення їхнього майна (70%) .

Вказаний спосіб є найбільш поширеним, оскільки не потребує процесу ретельної та складної підготовки. Також такий спосіб характеризується складністю доведення його вчинення. Більш того, його застосування лишає здебільшого тільки ідеальні сліди-відображення у пам'яті потерпілого. Тому також необхідно підкреслити, що наведений спосіб вчинення злочину характеризується простотою здійснення його приховання.

Письмова форма погрози (аудіо, фото, відео) застосовується у меншій кількості випадків, оскільки збільшує ризик наявності доказової інформації стосовно вчиненого злочину.

Також примушування до виконання або невиконання цивільно-правових зобов'язань здійснюються шляхом насильства, що не є небезпечним для життя і здоров'я.

Так, наприклад, вироком Лисичанського міського суду Луганської області від 28.02.2013 у провадженні № 415/615/13-к встановлено, що

7 січня 2013 року, приблизно о 17 годині 20 хвилин, обвинувачений в стані алкогольного сп'яніння, перебуваючи у під'їзді будинку, маючи умисел на примушування потерпілої до виконання цивільно-правових зобов'язань – повернення грошового боргу, схопив її за воріт одягу і насильно привів до квартири. Заштовхавши потерпілу до вказаної квартири, обвинувачений, погрожуючи їй убивством, вимагав негайного повернення боргу та завдав потерпілій два удари кулаком в область обличчя зліва, спричинивши тілесні ушкодження у вигляді забою м'яких тканин обличчя зліва, підшкірної гематоми, черепно-мозкової травми, синця лівої щоки, які належать до категорії легких тілесних ушкоджень [6].

Застосування насилля (тілесні ушкодження, побої тощо) вчиняється із застосуванням усіх можливих способів злочину вказаного характеру.

Також із дослідження матеріалів кримінальних проваджень вбачається, що пошкодження та знищення майна вчиняється у всіх можливих способах, характерних для вказаних видів дій.

Пошкодження або знищення майна має місце тоді, коли воно стосується майна, що належить потерпілому або близьким йому особам на праві приватної власності.

Вбачається можливим погодитися з думкою А.В. Сакун, що під «знищенням» майна варто розуміти протиправне заподіяння шкоди чужому майну, що робить майно повністю непридатним стосовно його цільового призначення. Під «пошкодженням» майна варто розуміти протиправне заподіяння шкоди чужому майну, що викликає погіршення його якості, зменшення цінності або приведення на якийсь час до непридатності стосовно його цільового призначення [7, с. 10].

Слід вказати, що здебільшого зловмисники використовують способи злочину, передбаченого ст. 355 КК України, у комплексі, з переходом від вимоги до погроз різного характеру, а потім їх виконання.

Перший етап (етап «наїзду» на боржника). Боржнику у вказаних вище формах висловлюється погроза насильства над ним або його близькими родичами, пошкодження чи знищення їхнього майна, яку він сприймає як реальну, тобто потерпілий впевнений у тому, що в разі невиконання вимог злочинця погрози будуть реалізовані у повному обсязі.

Другий етап (етап «каральних акцій»). У разі недосягнення бажаного результату зловмисник переходить від вимог та погроз до стадії дій, тобто реалізовує частково або у повному обсязі погрозу, яка була резюмована боржнику. Дані дії полягають у застосуванні в різних формах стосовно боржника або його близьких родичів насилля чи пошкодження або знищення майна.

Вказані етапи можуть бути виконані однією особою, а можуть бути реалізовані за попередньою змовою групою осіб або організованою групою.

Так, для більшої результативності, а також для ускладнення процесу доказування та притягнення до кримінальної відповідальності вказані етапи реалізуються різними учасниками. Частина групи здійснює етап «наїзду», використовуючи відповідну форму повідомлення вимоги боржнику. Інша частина вже підключається у разі необхідності застосування «каральних акцій».

Нерідко кримінальне правопорушення, передбачене ст. 355 КК України, здійснюється як злочин «на замовлення». Кредитор здійснює замовлення відповідній особі або групі осіб будь-яким способом примусити («вибити») боржника виконати чи не виконати цивільно-правове зобов'язання.

Вказана практика виконання «замовлень» кредиторів спостерігається серед діяльності охоронних агентств, а також різного роду служб безпеки. Так, для легалізації своєї діяльності вказані «підприємства» використовують не тільки законну державну реєстрацію юридичних осіб, але й відповідну документацію (довіреності, договори на видачу кредитів тощо). Також члени вказаних організацій можуть отримати дозвіл на придбання та використання вогнепальної, пневматичної або холодної зброї. Вказані юридично коректно оформлені повноваження дають можливість приховати злочинні дії, спрямовані на примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

Що стосується приховування злочину, передбаченого ст. 355 КК України, то воно може носити різноманітний характер, а саме: дії, спрямовані на знищення чи пошкодження слідів злочину; дії, спрямовані на знищення носіїв інформації стосовно цивільно-правових відносин між потерпілим і злочинцем у повному обсязі або частково; нотаріальне посвідчення добровільного виконання відповідного цивільно-правового зобов'язання з метою приховання наявності примушування до виконання, а також застосування засобів впливу; передбачене ст. 355 КК України примушування потерпілого до мовчання про наявність впливу щодо виконання або невиконання цивільно-правового зобов'язання шляхом погроз насилля над боржником або його родичами, пошкодження чи знищення майна, а також шляхом застосування насилля до боржника або його родичів та завдання шкоди або знищення майна.

Здебільшого при здійсненні приховування злочину, передбаченого ст. 355 КК України, злочинці вдаються до ле-

галізації дій боржника. Тобто в період, коли боржник перебуває під впливом злочинних дій, готуються відповідні документи (угоди, договори тощо), які боржник начебто добровільно підписує і тим самим погоджується на викладені в них умови. У подальшому становить велику складність процес доведення наявності впливу на боржника при укладанні відповідного правочину.

Оскільки потерпілим від примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань може бути і юридична особа, необхідно розглянути можливі способи вчинення вказаного злочину щодо юридичної особи.

Безпосередньо потерпілим від злочину, що передбачений ст. 355 КК України, юридична особа є, коли примушування стосується зобов'язань, в яких однією стороною виступає юридична особа. Більш того, погроза знищення або пошкодження майна (або його фактичне знищення або пошкодження) має стосуватися саме майна юридичної особи, яке перебуває у власності такої особи або правомірному користуванні (вказане право має бути зареєстроване відповідно до норм діючого законодавства), перебуває на балансі юридичної особи.

Погрози можуть бути здійснені у всіх перелічених вище формах (лист, факс, телефонне повідомлення, електронний лист тощо).

Також погроза може бути висловлена в усній формі керівництву юридичної фірми, її співробітникам, засновникам тощо.

Що стосується насилля (у формі погрози або реального завдання шкоди здоров'ю), то в такий спосіб також можна примусити юридичну особу вчинити або не вчинити цивільно-правові зобов'язання: наприклад, висловити погрозу життю співробітників, що до того часу, поки юридична особа не виконає відповідне зобов'язання, кожний день будуть вбивати по одному її співробітнику або погрозу життю та здоров'ю будь-кого з керівництва юридичної особи, хто наділений повноваженнями від її імені реалізувати відповідні зобов'язання.

Вбачається, що у вказаних випадках будуть складнощі з кваліфікацією дій відповідно до ст. 355 КК України, оскільки вона передбачає вичерпний перелік осіб – близьких родичів, маніпуляції з якими можуть розцінюватися як примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань.

Однак вказані вище приклади наглядно ілюструють, що примусити до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань можливо шляхом впливу не тільки на близьких родичів, а й на будь-яких небайдужих потерпілому осіб. Більш того, юридична особа не може мати близьких родичів, будь-які відносини з фізичними особами нею реалізуються крізь призму відповідних правовідносин (трудових, корпоративних тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131);
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10. – № 11–12. – № 13. – Ст. 88;
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.03.2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40–44. – ст. 356.
4. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991р. № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – ст. 56.
5. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія / В. В. Тіщенко. – О. : Фенікс, 2007. – 260 с.
6. Зозуля Є. В. Деякі аспекти криміналістичної характеристики примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань / Є. В. Зозуля // Вісник Національного університету внутрішніх справ. Вип. 29. -Х.:Нац. ун-т внутр. справ, 2005. – С. 66–70.
7. Навроцький В. Теоретичні проблеми кримінально-правової кваліфікації / В. Навроцький. – К. : Атіка, 1999. – С. 418 с.
8. Кримінальне провадження № 1 – 314 / 12 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua>
9. Кримінальне провадження № 1-39/11 21 1/339/1/13 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua>
10. Кримінальне провадження № 415/615/13-к [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua>
11. Сакун А. В. Кримінально-правова характеристика умисного знищення або пошкодження майна : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спеціальність 12.00.09 – кримінальний та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність / А. В. Сакун. – 2010 р. НАВС. – 19с.